

Asia: VN/10321/2021

Lausuntopyyntö ehdotuksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi Helmi-elinympäristöohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Savon ELY-keskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hankkeen taustaa koskevan osion kappaleessa 1.3 olisi hyvä tarkastella myös sitä, kuinka moneen vuoden 2018 uhanalaisten luontotyyppien arvioinnissa uhanalaiseksi katsottuun luontotyyppiin Helmi-ohjelmalla vaikutetaan. Nyt vastaava tarkastelu on tehty vain luontodirektiivin luontotyyppien osalta, mikä ei anna kattavaa käsitystä tilanteesta.

Kappaleessa 2 koskien Helmi-alueita esitetään, että Helmi-alueita valittaessa painotetaan Etelä-Suomea. Tässä yhteydessä Etelä-Suomi pitää ELY-keskuksen mukaan ymmärtää riittävän laaja-alaisesti esim. nykyisen Metso-alueen mukaisesti. Eri luontotyyppien muodostamia arvokkaita kokonaisuuksia löytyy muualtakin kuin eteläisimmistä Suomesta.

Kappaleessa 5 koskien perinnebiotooppeja on tuotu hyvin esille myös uuselinympäristöjen verkosto ja sen kohteiden kunnostustarve. On hyvä, että tällekin asialle on asetettu määrällinen tavoite, joka konkretisoi asiaa.

Kappaleessa 6 tulee esiin selkeästi Helmi-ohjelman ehkä suurin kehittämistarve jatkossa. Lajiston suojeluun ei ole kiinnitetty riittävä huomiota eikä lajiston hoitotarvetta ole nostettu riittävällä tavalla esiin itseisarvona. Tämä näkyy mm. siinä, että toimenpide-esityksen 17 mukaan ELY-keskukset keskittyvät metsäisten elinympäristöjen osalta lajirajauspäättös-kohteille tai suojelualuille. Huomattava osa uhanalaisesta lajistosta esiintyy kuitenkin muilla kuin metsien rajauspäättös- tai suojelukohteilla. Esimerkiksi jo nyt Helmi-ohjelmassa käynnissä oleva paahdeympäristöjen hoito tapahtuu laajalti suojelualueiden ulkopuolella. Lisäksi paahdeympäristöt mainitaan vain

Metsähallituksen kohdalla toimenpiteessä 18. ELY-keskusten keskittyminen vain suojeltuihin kohteisiin näkyy ohjelman mukaan jatkuvan myös vuosina 2026-2030 (toimenpide 22). Metsien osalta tavoitteissa olisi hyvä tuoda selvästi esille sama kuin vesiluonnon kohdalla tavoitteessa 26 eli " monimuotoisuudeltaan arvokkaita kohteita voidaan hoitaa myös ilman suojelualuekytköstä." Asiaa tulisi tarkastella viimeistään vuoden 2024 Helmi-väliarvioinnissa ja yhteensovittaa uusimman lajien uhanalaisuuden arvioinnin tulokset Helmi-elinympäristöohjelmaan.

Pienvesien ja rantaluonnon tekstissä kappaleesta 7.2. tavoitteet puuttuu maininta tavoitteesta 27, joka on alempana ohjelman tekstissä mainittu. Eli pienvesien vaellusyhteyksien palauttamiselle ELY/MH:lle asetetut määrälliset tavoitteet lienevät unohtuneet ylempää tekstistä. Toimenpiteen 30 kohdalle tulisi valtakunnallisen koordinointi- ja ohjausryhmän tavoitteisiin lisätä valuma-alue kokonaisuuksilla tapahtuvien toimien edistämisen menetelmäkehitys ja toimintamallien luominen. Muutoin on vaarana, että näkökulma unohtuu ja keskitytään liiaksi yksittäisiin kohteisiin.

Soiden ennallistamisen seuranta koskevassa kappaleessa 9.2.1 käsitellään työkohteiden vesistöseuranta keskittyen Metsähallituksen nykykäytäntöihin. Seurannoissa kannattaisi laajemminkin hyödyntää ELY-keskusten laajaa vesistövaikutusten arvioinnin ammattilaisten joukkoa sekä turvetuotannon valvojen osaamista ja työajan vapautumista.

Ohjelman kustannuksien (kappale 10) tarkempi laskentatapa eri hoitotoimien osalta olisi hyvä koota vaikka erilliseksi muistioksi, jolla olisi käyttöarvoa mm. silloin kuin ELY-keskukset hakevat jatkorahoitusta hankkeilleen tai suunnittelevat uusia avauksia.

Kustannusten osalta lausunnolla olevan Helmi2030-esityksen taulukkoon 1 on huolestuttavan usein arvioitu, että moni asia hoituu ELY-keskusten virkatyönä. Työtilanne ELY-keskuksissa oli jo ennen Helmi-ohjelman alkamista ylikuormittunut, johtuen vuosien ajan alenevista henkilöstömääristä. Helmi-tehtävät ovat tuoneet vakituisille työntekijöille huomattavan määrän työnohjaus-tehtäviä, kokouksia ja koulutuksia. Yksikön henkilömäärä on Helmin myötä yli kaksinkertaistunut. Lisääntynyt henkilöresurssi kohdistuu kuitenkin kokonaan uusiin tehtäviin, joita ei ennen Helmiä tehty käytännössä lainkaan. Normaalit virkatyöt eivät ole kadonneet minnekään.

Eryteisesti taulukosta nousee esille toimenpide 26 ja siinä purojen kunnostus (400 km) ja vaellusyhteyksien palautus (700 kohdetta), jonka on ajateltu tapahtuvan ilman henkilöresurssia erillismäärärahalta. Viestintään olisi varmasti myös hyödyllistä osoittaa henkilöresurssi, kun kyse on jopa 750 miljoonan euron hankkeesta. Toimenpiteelle 36 ei ole osoitettu henkilöresurssia eikä erillisrahaa.

Yleisesti ottaen seurantatoimiin tulisi jatkossa asettaa velvoittavampi tavoite ainakin vuoteen 2030 saakka. Hankkeen käytössä oleva rahasumma on erittäin huomattava valtion budjetoinnissa, joka lisää tarvetta varmistaa rahankäytön onnistuminen jo pelkästään taloudellisesta näkökulmasta.

Lammi Antti
Pohjois-Savon ELY-keskus